

aan het cu-
t, zich eens
maakt hij
t. Ongepast,
en studen-
nbehoorlijk
aan te trek-
dingsvraag-
egen mogen
n aanwezig
is betreffen-
Hij zegge
ijk verzocht
beweert, om
e bezwaren,
enen bij het
n eerst zal
igemeen be-
tor, de con-
ek verdacht
beneden de
l, dat onder
eischen der
lagen of tot
betreffende
e, kerkelijke
teijk, erger,
Bos, aan het
n het cura-
n de Cura-
nderscheven
t werk van
een vreugde
Lectoren ge-
bben Cura-
ook enkele
rt geschied.
de colleges
cht moesten

op de vraag
loel, en, dat
een schrifte-
aan de ver-
a bijzijn van
n curatoren,
kentelijkheid
ren, alsmede
onderwijs in
beantwoord,
dit godvruch-
der kerken
n hun scrip-
se met ernst

t college van
elooven? Die
e in elk op-
Belfjdenis. De
s onverdacht,
het oogenblik
el eens gaan
wordt! Sinds
le School der
van ds Bos?
rken dan nu
ds Bos. Wie
eeraar in het
te onderrecht
er de belijde-
s de man, die
Wie, ja, wie?
rouw publice-
aamt ds Bos
e behandelen?
riba, ds Bos,
nog wel, dat
udeeren, want
hun scripties.
of. Ik herhaal,

erken voorge-

pening, dat de
ren, dan met
e drijven, dat

door en door Roomsche is, enz. Hierbij had ik verwacht de opmerking: treurend voor het aangezicht des Heeren over ingeslopen deformatie. Denk u in, studenten met een door en door roomsch kerkbegrip losgelaten op de kerken van onze Heere Jezus Christus. Dat wordt daar maar zoo even opgemerkt in een persartikel. Schaamt ds Bos zich niet? Ik ben tot in mijn nieren geprikkeld door deze openlijke aantasting van den goeden naam van hoogleraren en studenten. Dat is onbetamelijk. En het bewijs is niet eens geleverd door den redacteur, ds Bos. Zonder zweem van bewijs worden de toekomstige dienaren des Woords in staat van beschuldiging gesteld.

Dat is een verdachtmaking zooals ik nog niet eerder heb gelezen, zelfs niet in de jaren toen de vrijmaking nog niet gekomen was. Wat ds Bos nu doet is slecht, kortweg slecht. Dat is een aanval in den rug, dit is laf en minderwaardig. Ik weet er geen beter woord voor. En ik hoop om wat liefs, dat ds Bos, de redacteur, eerherstel geeft in de pers of anders zijn aanklachten zal waar maken ter plaatse waar zulks behoort, bij het college van curatoren, waarin hij geen zitting meer heeft. Een oud-curator weet beter dan eenig ander, welke de weg is in deze zaken. Heeft hij zelf niet gezegd, dat curatoren overeenkomstig het door hen onderschreven formulier naarstig hebben toe te zien en weet hij dan niet wat er bij gebleken vrees te verrichten valt?

Helaas zie ik mij genoodzaakt deze zaken onze kerken voor te leggen. Want deze beschuldigingen van ds Bos kunnen niet nalaten ongerustheid te verwekken. Ik zeg met een eerlijk hart, verwijzende naar het verslag van den curator Bos: er is geen reden voor vrees; met grooten dank aan den Heere constateer ik dat.

En ik durf staande houden, ook in het jaar, dat ds Bos geen zitting meer heeft als curator, dat er geen reden is tot opmerkingen als de redacteur ds Bos doet. Want de colleges van prof. Schilder over de artikelen 27 en 28 van de Nederl. Geloofsbelijdenis zijn ds Bos uit die jaren bekend. Ik besluit met te zeggen, dat noch leeraren, noch de studenten aan onze Hoogeschool dezen schandelijken aanval van den oud-curator, ds Bos, hebben verdiend. Dat zeg ik met dank aan den Heere.

D. K. W.

Trouweloze verlaten van den dienst

Deze uitdrukking komt voor, zooals bekend is, in art. 80 van onze kerkorde. Ze valt daar onder de opsomming van die grove zonden, welke waardig zijn met opschorting of afstelling van den dienst gestraft te worden, dus onder de „zonden en grove feiten, die den bedrijver voor de wereld eerloos maken, en in een ander gemeen lidmaat der Kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden.”

De vraag kan opkomen: wordt nu in art. 80 bedoeld op trouweloze verlaten van den dienst van elken bijzonderen ambtsdrager, onverschillig of hij predikant, ouderling of diaken is — of ziet die uitdrukking misschien speciaal op de dragers van één dezer ambten, b.v. op de predikanten alleen?

Dit laatste is ongetwijfeld het geval. Om dit duidelijk te maken, moet wel even de latijnsche tekst worden aangesproken; ter geruststelling van hen onder onze lezers, die bij deze mededeeling geneigd zouden zijn aanstonds op een ander artikel over te gaan diene echter, dat naar ik meen, aan de verstaanbaarheid van wat volgt niet zal tekort gedaan worden.

De latijnsche tekst (die hier authentiek is) heeft voor „trouweloze verlaten van den dienst”: *perfidia* (eerste betekenis van *perfidus*: zijn belofte verbrekend) ministerii (het ambt van den minister, letterlijk: dienaar, in 't kerkelijk latijn steeds de aanduiding van den dienaar des Woords) sui (zijn) desertio (verlaten, in-den-steek-lating). Hier is dus sprake, niet van het ambt van ouderling of diaken, maar van het ambt van den dienaar des Woords.

Het gaat hier alzo over het geval, dat een predikant zijn dienst trouweloos verlaat. Het kan zijn nut hebben, hierop te letten, temeer wij de artikelen 79 tot 81 in 't algemeen handelen van „censuur over kerkedienaren”, terwijl bovendien art. 79 en art. 81 uitdrukkelijk al de bijzondere ambten noemen. Bovendien: ook ouderlingen en diakenen kunnen, zou men zeggen, even goed „trouweloos hun dienst verlaten” als predikanten. Als nu in art. 80 alleen de dienaren des Woords worden bedoeld, kan dan geen vergissing in 't spel zijn? Is deze „eenzijdigheid” misschien te verklaren uit zekere onnauwkeurigheid?

Naar onze meening stellig niet. De bewoordingen van onze kerkorde zijn met groote zorgvuldigheid gekozen. Dat blijkt, als geraadpleegd wordt de tekst van het voorgaande artikel, dat met art. 80 in zoo nauw verband staat. De oorspronkelijke tekst heeft daar niet minder dan drie woorden, waar de Nederlandsche vertaling slechts één enkel woord (dienst) heeft. Immers art. 79 luidt:

„Wanneer dienaars des Goddelijken Woords, ouderlingen of diakenen een openbare grove zonde bedrijven, die der kerk schandelijk, of ook bij de overheid strafwaardig is, zullen wel de ouderlingen of diakenen terstond door voorgaand oordeel des kerkeraads derzelver en der naastgelegen gemeente in hun dienst (latijn: *munus*) geschorst of daarvan afgezet worden, maar

de dienaars alleen geschorst worden (latijn: *a functione suspendentur*, letterlijk: van hun functie worden ontheven). Of deze (dus de predikanten) geheel van den dienst (latijn: *ministerium*) af te zetten zijn, zal aan het oordeel der classis staan, met advies van de in art. 11 genoemde deputaten der particuliere synode.”

Men ziet: waar de Nederlandsche tekst alleen het woord dienst heeft, gebruikt de latijnsche tekst drie woorden: *munus*, *functio*, *ministerium*.

Eerst is er sprake van den dienst of het ambt van ouderlingen en diakenen. Dan wordt gebruikt het zeer algemeene woord voor ambt of dienst: *munus*.

Vervolgens gaat het over schorsing van dienaren des Woords. Iemand die geschorst wordt verliest het ambt niet, maar alleen (is de schorsing wettig) het recht tot uitoefening van het ambt. Daarom hier niet het algemeene woord *munus*, ook niet het woord *ministerium*, dat speciaal ziet op het ambt van den dienaar des Woords, maar *functio*, dat is het ambt gezien naar zijn actieve zijde, de uitvoering, de uitoefening van het ambt.

Terwijl ten slotte als weer gehandeld wordt over het ambt of den dienst van de dienaren des Woords, de term *ministerium* gebezigd wordt.

Welnu, als nu art. 80 spreekt over trouweloze verlaten van het ministerium is elke gedachte aan onnauwkeurigheid, gebrek aan acribie, te verwerpen: hier loopt het opzettelijk over trouweloze dienstverlaten van een dienaar des Woords.

Dat wil dus zeggen: als een ouderling of diaken trouweloos zijn dienst verlaat, kan men niet zeggen:

„Nabetrachting” op een correspondentie III

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Voordat we verder gaan, willen we even het woord geven aan dr. J. Meulink. Deze bericht mij, d.d. 19 Mei, dat hij het op prijs zou stellen, dat in „De Reformatie” ook werd doorgegeven, dat zijnerzijds bezwaar bestond tegen onderteekening van het laatste schrijven aan het Centraal Comité. Dr. Meulink acht dit juist teneinde alle eventuele gissingen omtrent niet-onderteekening hiermee af te snijden.

Hoewel dr. M. zijn bezwaren, die hij te Amersfoort tegen de A.R. partij naar voren heeft gebracht, ten volle handhaaft, meende hij op dit moment niet te mogen breken met de A.R. partij.

Het verschil tusschen de meerderheid van het Werkcomité en zijn opvatting „ligt in hoofdzak hierin, dat door de meerderheid dit laatste schrijven van het Centraal Comité geïnterpreteerd wordt als een weigering om het ethisch conflict te behandelen”. „Mijnerzijds” — aldus dr. Meulink — „zie ik in dit schrijven wel een weigering om de schorsingen en afzettingen als zodanig te behandelen, maar niet een om de gevolgen t.a.v. de politieke samenwerking onder oogen te zien.”

Dr. M. meent, dat het Centraal Comité juist gevraagd heeft uitken te zetten, hoe wij van onzen kant de oplossing van het ethisch conflict zien. „In antwoord hierop” — zoo schrijft hij ons — „achtte ik het gewenscht, dat dezerzijds nauwkeurig werd geformuleerd, welke onze eischen zijn t.a.v. dit ethisch conflict.”

Door opname hiervan in De Reformatie kan eenzijdig worden afgesneden de meening dat ik mijn bezwaren tegen de A.R. partij had laten vallen, terwijl anderzijds ook niet de indruk gewekt kan worden, dat ik met de meerderheid van het Werkcomité ben meegegaan.”

Hiermee hebben wij volledig in schrijvers eigen bewoordingen weergegeven wat hij op het hart had.

Dat dr. M. bij het werkcomité geen instemming vond, ligt o.i. overigens voor de hand. Hij zelf heeft zijn naam mede gezet onder den brief van 10 Januari 1949. En in dien brief schreef dus ook dr. Meulink zelf — volkomen terecht — aan het Centraal Comité:

„In stee van zulk een bondig antwoord op de gestelde vraag kwam nu Uwerzijds in den brief van 13 Sept. '48 het verzoek tot ons, schriftelijk aan te geven welke concrete handelingen onzerzijds dan wel werden verlangd. Het moge ons vergund zijn op te merken:

a) dat dit niet het ons toegezegde antwoord was; b) dat onzerzijds in bovenbedoeld mondeling onderhoud reeds in groote trekken aangegeven was, welke mogelijkheden wij in dezen zagen; en

c) dat nadere schriftelijke detaillering onzerzijds geen zin kan hebben, indien de Uwerzijds aanvankelijk uitgesproken zienswijze, welke ook in bondige adviezen neergelegd is, en in partijverband tot uitgangspunt voor het interne partijleven genomen is en wordt, de Uwe blijft.

Wij meenen dus U te moeten verzoeken, alsnog en dit vóór 15 Febr. ons op de mondeling U gestelde en hierboven wederom geformuleerde vraag uw definitief categorisch antwoord te geven.” Tot zoover wat ook dr. Meulink onderteekende.

Ook hij heeft dus geschreven: Gij, Centraal Comité, ontduikt een antwoord op de gestelde vraag; wij laten ons niet op zijpaden dringen; wij verzoeken u nog eens, en dan vóór dan en dan, op de allereerst gestelde vraag te willen antwoorden.

Nu meent dr. M., dat het C. C. daarna nog eens zijn ontduikende beweging gemaakt heeft. Ik meen het niet.

hier wordt art. 80 van kracht. Men kan niet zeggen: dit valt onder de zonden, die den bedrijver voor de wereld eerloos maken en die in een ander gemeen lidmaat der kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden. Want art. 80 spreekt eenvoudig niet van het trouweloos verlaten van den dienst door ouderling of diaken.

Betekent dat nu: het komt er bij het ambt van ouderling of diaken minder op aan? Je kunt dat, als 't je niet zint, gerust neerleggen, omdat het toch niet van zoveel betekenis is?

Allerminst. Toegegeven, dat in onze kerkorde (vergelijk b.v. art. 3 tot 16 met 22 tot 27; ook art. 53 met 54) het verschil tusschen de positie van den dienaar des Woords enerzijds en die van ouderling of diaken anderzijds zeer beduidend geacht wordt, wat opnieuw blijkt uit het onderscheid dat art. 80 maakt ten aanzien van de trouweloze verlaten van den dienst — dit neemt geen oogenblik weg, dat als een ouderling of diaken verdere uitoefening van zijn ambt op zeker oogenblik weigert om redenen, die voor God niet kunnen bestaan, dat is voor den Alwetende en Heilige, die voor hem en over zijn dienst in 't midden der gemeente plechtig is aangeroepen, en voor Wiens aangezicht hij erkend heeft, wettig geroepen te zijn en beloofd heeft, zijn ambt trouw te vervullen — dan is dat zeer zeker een ernstige, niet licht te achten zonde, die dan ook met volken ernst door den kerkeraad dient behandeld te worden.

Hierop nader in te gaan lag niet in ons voornemen. We wilden alleen mogelijk misverstand, dat in het onderhavige geval zoo licht zou kunnen gemaakt worden, indien sprake zou zijn van trouweloze dienstverlaten door ouderling of diaken, voorkomen.

P. D.

Maar ook dan blijft toch de eenvoudige consequentie van dr. M.'s eigen woorden staan, n.l. deze, dat de tijd om ons „aan 't lijntje te houden” (ik beweer dat niet, maar dr. M. schijnt het, begrijp ik het goed, nog steeds aanwezig te zien) voorbij was; en voorts, dat het geen zin heeft, precies te zeggen: dat willen wij, als niet eerst teruggenomen is de positieve bewering: we praten er in geen geval over. Dit laatste is gezegd; dit laatste was geschreven; van dit laatste en van dat laatste alleen zou nog worden nagegaan of men er bij bleef; en geen water van de zee wist af de nuchtere taal van het feit, dat nu wel vaststaat, dat men daarbij blijven wil.

Het wordt eentonig, maar we houden geduld: we repeteeren wat verleden week gezegd is (en door dr. M. toen nog niet gelezen was).

Als iemand tegen mij zegt:

over uw klacht, dat ik u belasterd heb en nog belaster praat ik niet, praat ik niet,

en ik zeg: goed, — dan trek ik uit dat niet-praten-willen de consequentie;

en hij antwoordt: nou, wacht dan nog even, ik zal je nog berichten, of ik al of niet terugkom op dat niet-willen-praten;

en hij schrijft me dan: zeg me nu eens precies, WAT ik zou moeten zeggen, ALS ik ging praten;

en ik antwoord: met genoegen, maar eerst vertellen of je erover praten wilt;

en hij schrijft dan weer een brief, waarin zijn houding duidelijk gehandhaafd blijft;

moet ik dan heuch hem het plezier gunnen, dat hij me weer op slechtouw neemt?

Als het werkcomité een bepaalde en concrete gedragslijn had aangegeven, dan had men kunnen zeggen: 't spijt ons wel, maar nu ge DAT vordert, nu zeggen we, zeer tot ons leedwezen; 't spijt ons, maar DAT kan niet. Iets anders ware te overwegen geweest, maar DIT gaat niet. En dan waren we over 100 jaar nog bezig geweest. Nu weten we, dat ELK concreet voorstel verworpen is. Want het blijft zoo als het al stond: er wordt niet over gepraat.

En nu begint — we zien verder af van dr. Meulink — het gezeur natuurlijk weer van voren af aan. We hebben in de kerk nu al vier jaar zien sollen met onzen ambtelijken naam en eer; en in de politiek zal 't weer zoo gaan. Kies dan toch heden, wien gij gelooven wilt: u zelf, synodoeraten, of ons. Volgens u allen zijn wij duidelijk geboefte. Houd u dan daaraan. Maar laat ons de consequentie rustig trekken. En praat niet langer mooi, als ge niets anders bedoelt, dan verdeelen en heerschen, om nog te bereiken wat ge in '44 gezocht hebt.

Overigens: de één klaagt: dat werkcomité handelde zoo ijsselijk langzaam. De ander: 'n hollend paard. „Trouw” noemt geen één argument van het werkcomité, en doet de heele affaire met een paar regeltjes af; maar als ds B. A. Bos in Assen in vermoedend generaliseer allerlei onjuiste en holle exclamaties over de zaak doet, dan komt daar van een lang verhaal. Zó zakt de pers altijd af naar een aan haar principiele aanvragen ontzonken niveau. En de krant van dr. Ridderbos doet 't heelemaal mooi. Heel het werkcomité wordt tot één man verschrompeld; en van dien éénen wordt gezegd (natuurlijk zonder één citaat uit de correspondentie): „geen wonder”.

Overigens was dit het eenige verstandige woord dat dit blad van den man, die alles verknoeid heeft ook voor de A.R. Partij er over zeggen kon.

K. S.